

מהדורת צילום מהודרת
Special Facsimile Edition

כתר ארם צובא

זהו ספר כרוך, המורכב מדפי קלף הכתובים משני צדיהם, והכולל ניקוד, טעמים ומסורה. חשיבותו של כתב יד זה של התנ"ך, שנכתב בטבריה לפני למעלה מאלף שנים, באה לו בראש ובראשונה משום שהוא הקדום ביותר מבין כתבי היד של התנ"ך המוכרים לנו וגם המדויק ביותר. הכתר נכתב בידי הסופר שלמה בן בויאעא ואת הניקוד והטעמים הוסיף, גדול בעלי המסורה, אהרן בן אשר. הכתר התגלגל מירושלים לקהיר ושם עמד בפני הרמב"ם כאשר הלה פסק בהלכות כתיבת ספר תורה, ואף השתמש בו לצורך העתקת ספר התורה שכתב בעצמו. מקהיר הועבר בסוף המאה הארבע עשרה לחלב, היא ארם צובא הנזכרת בתנ"ך. הכתר נשמר בקהילת חלב משך מאות בשנים בתִּיבת ברזל בעלת שני מפתחות שונים שהופקדו בידי שני נאמנים ביהיכל אליהו הנביא שבבית הכנסת הקדמון תחת מעטה של קדושה ומסתורין. כך למשל, כל מי שנתחייב שבועה על ידי בית הדין של הקהילה, הוצרך להישבע על הכתר. אמונה הייתה

להם לאנשי חלב, כי קהילתם מבורכת בזכותו וכי ביום שבו יוצא מן הקהילה יבוא עליה חורבן. עקב כך, למעט מקרים ספורים, מנעו חכמי חלב מלעיין בכתר, ומשך מאות בשנים בודדים זכו לחזות בו.

בעקבות הכרזת האו"ם ב-29 בנובמבר 1947 על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, פרצו בחלב מהומות שבמהלכן פגעו פורעים ערביים ברובע היהודי ובעיקר בבתי הכנסת. הכתר נפגע אף הוא וחכמי חלב הסתירו אותו במשך כעשר שנים במקומות שונים, עד שהוברח בשנת 1957 דרך תורכיה לישראל. בהשתדלות מר יצחק בן צבי, נשיאה השני של מדינת ישראל, הובא הכתר, ביום ג' בשבט תשי"ח (24 בינואר 1958), לימכון בן צבי בירושלים. מאז נעשו פעולות רבות לחקירתו ולהפצת תודעתו, וכמה מהדורות של התנ"ך העמידו אותו ביסודן.

כתר ארם צובא, הכולל כיום 294 דפים מתוך 487 דפים שהיו במקור, מופקד במוזיאון ישראל בירושלים, שם הוא מוצג באולם מיוחד ביהיכל הספר.

The Aleppo Codex is the most important surviving manuscript of the Bible that includes vocalization (nikud), accents (te'amim), and the Masorah (the traditional annotation to the biblical text). As its name signifies, it is a bound volume of vellum leaves with writing on both sides. The importance of this manuscript, probably written in Tiberias more than a thousand years ago, lies first and foremost in the fact that it is the oldest existing manuscript Bible and also the most exact. It was written by the scribe Shlomo Ben Buya'a, while the vocalization and accents were added by the greatest of the Masoretes, Aharon Ben Asher. The Codex was apparently brought from Jerusalem to Cairo, where it was consulted by Maimonides when he compiled the halakhic rules governing the writing of a Bible, and he also referred to it when copying a Torah scroll in his own hand. The Codex was then transferred in the late fourteenth century from Jerusalem to Aleppo, which local Jewish tradition claims to be the Aram Soba mentioned in the Bible. It was kept for centuries in an iron strongbox opened by two keys, held by two trustees. The box was kept in the "Cave of Elijah" in the ancient synagogue, on a large stone pedestal, under a veil of sanctity and mystery. For instance, anyone obliged by the community's court

to take an oath had to swear on the Codex. Aleppo's Jews believed that their community was blessed due to the presence of the Codex and that on the day it would be removed, disaster would befall the community. That is why, with very few exceptions, the rabbis of Aleppo prevented scholars from examining the Codex.

Following the UN resolution of November 29, 1947, calling for the establishment of a Jewish state in part of Palestine, rioting broke out in Aleppo during which Arab rioters caused damage to the Jewish quarter, especially to its synagogues. The Codex suffered damage, and part of it disappeared. Of the original 487 leaves, only 294 remained. Members of the community concealed the surviving sections in various places for about ten years. In 1957 they were smuggled out of Aleppo to Turkey. Thanks to the efforts of Yitzhak Ben-Zvi, second President of the State of Israel, the Codex was brought to Jerusalem and deposited in the Ben-Zvi Institute on January 23, 1958. Since then it has been the subject of much research and great efforts have been made to bring it to public attention. Several critical editions of the Bible have been published on the basis of the Aleppo Codex.

הוא לאמר לא תענהו
תבא אל מקום בוחל קצחו
אשר על הפת ושכנא
הספרות אח בואם חמוכו
אל חוקיהו קרוע בעדים
ומגדולו את רבו רב שקח
והו בשמע המלך
חוקיהו וחקר ע את בניו
ותבס בשק ובא פת יהוד
וישלח את אלוקים אשר
על הפת ואת שכנא
הספרות אתו קני הכתנים
מתכסים בשקום אל
ישעיהו בואמוץ הנבוא
והאמרו אליו ביה אמר
חוקיהו וחס צרה ותכחה
ונאעיה חנוס חנה כו בא

כדת אמרו אל אדניכם
כה אמר יהודה אל תירא
מפני הדברים אשר י
שמעת אשר גרפו גערי
מלך אשר אותה הנג
נותו בורח ושמע שמעה
ושב אל ארצו והפלתו
בחרב בארצו וישב כי
רב שקח ומצא את מלך
אשר מלחם על לבנה
כו שמע כונס ע מלכיש
וישמע על תרחקה מלך
כו של אמר ויצא לחלקם
את השמע והשלח
מלאכים אל חוקיהו לאמר
כדת אמרו אל חוקיהו
מלך יהודה לאמר אל

ומלך לעיר ספרותם
ועתה ויפקח חוקיהו אל
הספרות מיד המלך
ויקרא חוקיהו על ביתו
ויפרשתי חוקיהו ל
יהודה ותב
חוקיהו אליהו ו
יהודה צבאת אל חוקיהו
וישב הכרבים אתה
האלהים לבוך לכל
הארץ אתה עשית
השמ סואתה אר
יהודה אונך ושמע
יהודה ענך ור אה ו
את כל דברי סנחו
אשר שלח לחוקיהו
חוקיהו ויהודה ח

ל
בסיפ
ה
חסיפ
ל
חסיפ

כַּתֵּר אֲרָם-עֹבָא

THE ALEPPO CODEX

כַּתֵּר
אֲרָם
עֹבָא

כַּתֵּר
אֲרָם
עֹבָא

כַּתֵּר
אֲרָם
עֹבָא

כַּתֵּר
אֲרָם
עֹבָא